

1. Sweet H. Words, logic and grammar // TP3 1875-6. Reprinted in Collected papers / H. Sweet / – Oxford : Clarendon Press, 1913. – 530 p.

Аннотація

Е. Ф. Таукчи. О способности слов вступать в синтаксические конструкции

Автор статьи предпринимает попытку критического рассмотрения основных этапов разработки проблемы лексической сочетаемости в отечественной и зарубежной лингвистике.

Ключевые слова: сочетаемость, лексические колокации, синтаксическая связь.

Анотація

О. Ф. Таукчі. Про комбінаторні потенції слів у синтаксичних конструкціях

Автор статті робить спробу критичного огляду основних етапів розробки проблеми лексичної сполучуваності у вітчизняній і зарубіжній лінгвістиці.

Ключові слова: сполучуваність, лексичні колокації, синтаксичний зв'язок.

Abstract

N. F. Taukchi. Words' Ability to Enter Syntactical Structures

The author of the paper under discussion attempts at acritical examination and detailed studies of the major stages in analyzing lexical combinability issues in various aspects. Works written by national and foreign linguists are taken into consideration. It is obvious, that the problem of combinability constitutes a key element in studying lexical-semantic system of any language, it being multidirectional and multidimensional. Thus its solution should be found at the intersection of lexicology, syntax and semasiology.

Representatives of national and foreign linguistic schools have worked out their own concepts of lexical combinability: such as general rules and regularities of making word – combinations in English, Ukrainian and Russian are widely touched upon and described in details. The author tries to consider peculiar features, and specific characteristics of the analyzed languages. The research has resulted in creating the universal formula and our own definition of lexical combinability. The paper is also the first attempt to study lexical combinability as a linguistic phenomenon in theoretical and practical aspects, as far as a great number of Ukrainian, Russian and foreign scholars dedicated their works to the combinability problem, their ideas being not systematic. In the majority of cases they arrived at superficial conclusions. To solve the problem the author tries to explore the way the lexical combinability doctrine causes certain changes in general comprehension of language. Theoretical material of the paper can be used in further elaboration of combinability problem.

Key words: lexical combinability, lexical collocation, syntactic construction.

І. С. Святобаченко
(Горлівка)

УДК 811.161.2 = 161.1 = 111 = 133.1'367.335

НЕФІНІТНІ ФОРМИ ДІЄСЛОВА ЯК ЗАСІБ ВИЯВУ ПРОПОЗИЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОГО БЕЗСПОЛУЧНИКОВОГО ЗВ'ЯЗКУ

Питання специфіки безсполучникового зв'язку, зокрема засобів його реалізації, залишається відкритим уже доволі тривалий час. Окрім традиційного потрактування безсполучниковості як різновиду зв'язку, засіб якого є не вираженим формально й найчастіше реалізується в інтонаційній схемі складного речення, у сучасному мовознавстві з'являється зацікавлення в конструкціях, що містять напівпредикативні одиниці, зокрема досліджується їхнє місце та статус у складному реченні.

У різні часи теорію безсполучникового зв'язку в англійському складному реченні розробляли такі вчені, як М. Блох, Г. Веккер, Б. Ільш, Н. Кобрин, Дж. Міллер, Н. Раєвська та ін.

Мета дослідження – визначити характерологічні особливості складних речень із безсполучниковим зв'язком в англійській мові, до складу яких належать напівпредикативні

одиниці. Задля досягнення поставленої мети варто розв'язати такі завдання: 1) визначити закономірності функціонування речень із безсполучниковим зв'язком в англійській мові; 2) виявити безпосередньо специфіку складних безсполучникових речень, до складу яких входять конструкції з напівпредикативними одиницями.

Предмет дослідження – безсполучникові складні речення з напівпредикатами. *Об'єкт* – специфіка речень з напівпредикатами у їхньому безпосередньому зв'язку з провідними принципами мовознавства – формальним, функційним та логіко-граматичним.

Перш за все, слід зазначити специфіку розгляду складних речень в англійській лінгвістиці – поліпредикативні одиниці належать до мовного рівня, вони потенційно вже існують у мові й лише пристосовуються до мовленнєвої ситуації за своєю структурою та складністю, до того ж складність речення розглядається як структурна специфіка, чим і зумовлено провідну роль формального чинника в класифікації складних речень.

У синтаксичному розгляді речення виокремлюють два рівні: реченнєвий рівень (the sentence level) та рівень фрази (the phrase level) [3, с. 228]. Підмет із присудком – частини речення, що слугують стрижнем-зв'язком позамовної дійсності та мовних утворень, – належать до рівня речення, а відтак – і наявність двох або більше пропозицій впливає на структурні схеми мови, тоді як другорядні члени речення належать до фразового рівня, оскільки пристосовують, наближують, уточнюють наявну в мові схему речення.

В англійській мові речення ототожнюється з актом мислення, тож є лише сполучниковий та безсполучниковий зв'язок між послідовними реченнями, що слугують відбиттям мисленнєвих процесів людини. Так, М. Блох відзначає існування сполучникового та безсполучникового зв'язку в англійській мові. Традиційно надаючи формальному чинникові перевагу над семантичним, М. Блох, услід за М. Поспеловим, протиставляє безсполучникові речення сполучниковим не в межах двох формально-синтаксичних типів речення (складнопідрядних та складносурядних), а, власне, протиставляє безсполучникові речення реченням із формально вираженим сполучним засобом.

Слід зазначити, що відмінкова система англійської мови, на відміну від російської та української, репрезентована лише двома відмінками, тож можливість граматичного синкретизму компонентів безсполучникових речень значно збільшується. Наприклад, іменник або займенник в англійській мові, перебуваючи в позиції додатка, може одночасно виступати суб'єктом дії у сполуках, що містять нефінітні форми дієслова. За таких умов глибинний синтаксис речення виводить зазначену одиницю із синкретичною функцією на провідне місце як складника предикативного центру висловлення другорядного рівня.

Зокрема, неоднозначно можна розцінювати так звані речення зі складеним дієслівним присудком подвійної зорієнтованості (compound verbal predicate of double orientation) [3, с. 237]. З одного боку, ані формально, ані граматично такі речення (з погляду англійської граматики) не належать до складних. З іншого боку, такого типу речення характеризуються, по-перше, подвійною пропозицією, по-друге – не мають формально виражених елементів-зв'язок, що дає змогу зарахувати їх до складних речень з безсполучниковим зв'язком. Однак варто зазначити, що саме в цьому випадку ми можемо говорити про належність такого типу речень до мовленнєвого рівня, оскільки їхня подвійна зорієнтованість виявляється в мовленні, а не закладена в мові як системі. Наприклад: *At last I saw him staying at the door; he had to catch the return boat* (Востаннє я бачила його, коли він стояв біля дверей; він мав встигнути на човен, що повертався) (S. O. Jewett). У наведеному реченні (першій його частині) наявний граматичний підмет, виражений особовим займенником I, та граматичний присудок – фінітна форма дієслова see, вжитий у формі минулого часу (Past Simple Tense). Одиниці, що граматично виступають другорядними членами речення (додатком та обставиною місця) являють собою вираження другої пропозиції. У звороті наявний займенник, ужитий у непрямому відмінку, що є суб'єктом дії, позначеної нефінітною формою дієслова. За умови самостійного функціонування речень на позначення двох пропозицій, існували б такі два прості речення: *I saw him at last* (Я бачила його востаннє). *He was staying at the door* (Він стояв біля дверей). Унаслідок контамінування двох простих синтаксичних одиниць і постає речення зі складеним дієслівним присудком подвійної зорієнтованості, граматичний присудок якого, з одного боку, узгоджується з граматичним підметом, а з іншого – передбачає наявність нефінітної форми дієслова на позначення дії суб'єкта, що перебуває в позиції другорядного члена речення.

Природа такого явища пояснюється наявністю в англійській мові нефінітних форм дієслів (non-finite forms of the verbs): інфінітива (the infinitive), герундія (the gerund), Participle I та Participle II, що поєднують у собі ознаки дієслова (якому притаманна в реченні роль присудка), проте перебувають на периферії дієслівної парадигми й від того характеризуються послабленістю семантики дії у бік прикметника або навіть прислівника. Граматична парадигма таких одиниць є не повною, порівняно з дієслівною, яка включає час, спосіб, вид, а також особу та число для дієслова *be*, оскільки в ній наявна лише часова аспектуальність, а не повний спектр часових виявів (наприклад, перфективна форма вказує на те, що дія відбулась, на момент мовлення важливий власне результат цієї дії) та спосіб, а також наявність валентних позицій, подібних до дієслівних. В англійській мові нефінітні форми дієслів характеризуються відносною самостійністю, їхнє вживання в реченні передбачає наявність другорядних членів речення, що їх характеризують, поширюють або уточнюють.

Явищем, що слугує на користь відносної самостійності нефінітних форм дієслів, постає й орієнтація у реченні власне дієслова і його нефінітної форми на різні суб'єкти дії, завдяки чому речення із зазначеною категорією слів і називають реченням подвійної зорієнтованості. Таким чином, у висловленні утворюється два комунікативні центри процесуальної семантики, навколо яких і будуються зазначені речення. Наявність у реченні двох суб'єктів дії та двох дій, виконуваних цими суб'єктами, і дає нам змогу говорити про наявність безсполучникового зв'язку в межах речення зі складеним дієслівним присудком подвійної зорієнтованості.

Слід зауважити, що ми не виводимо такий різновид безсполучниковості на рівень мови як такий, що є сталим і регулярним. Таке поєднання є суто контекстуальним і постає внаслідок конденсації змісту висловлення або контамінування мовних одиниць.

У своєму дослідженні ми дійшли таких висновків: в англійській мові здебільшого безсполучниковість постає на рівні мовлення, зокрема в синтаксичних одиницях, що виникають унаслідок редукції повідомлюваної інформації або контамінування двох семантично суміжних комунікативних одиниць.

За таких умов вважаємо за доцільне розрізнати пропозиційно-комунікативні безсполучникові речення, до яких залучаємо речення, що містять напівпредикативні одиниці та речення зі складеним дієслівним присудком подвійної зорієнтованості, та власне безсполучникові складні речення. Такий поділ зумовлено нерівнозначністю відбиття складної пропозиції у безсполучникових складних реченнях, де пропозиція симетрично співвідноситься з кількістю граматичних основ компонентів речення, та речень, що також відбивають складну пропозицію, але містять граматично повнозначну форму дієслова та нефінітну форму дієслова, а також називають двох суб'єктів дії. Те, яка дія виражається особовою формою дієслова, найчастіше безпосередньо залежить від об'єктивної послідовності подій, однак варто зауважити, що детермінувальним моментом за такого розгляду виступає час, коли мовець повідомляє певну інформацію про дії або події.

Питання регулювання вживання мовцем пропозиційно-комунікативного безсполучникового речення або власне безсполучникового речення, що за змістом може корелюватись із пропозиційно-комунікативним, а також механізм фокусної динаміки у безсполучникових складних реченнях потребує більш детального вивчення і постає *перспективою наших досліджень*.

Література

1. Блох М. Я. Теоретическая грамматика английского языка / М. Я. Блох. – Изд-е 3-е, испр. – М. : Высш. шк., 2000. – 178 с.
2. Загнітко А. П. Типологія семантико-синтаксичних відношень / А. П. Загнітко // Восточноукраинский лингвистический сборник. – Вип. 3. – Донецьк : Вид-во ДонДУ, 1997. – С. 22–34.
3. Кобрин Н. А. Грамматика английского языка : Морфология. Синтаксис : Учебн. пособие для студ. пед. ин-тов и ун-тов по спец. № 2103 “Иностранные языки” / Н. А. Кобрин, Е. А. Корнеева, М. И. Оссовская, К. А. Гузеева. – С.Пб. : СОЮЗ, 1999. – 496 с.
4. Кручинина И. Н. Бессоюзные соединения предложений / И. Н. Кручинина // Русская грамматика : в 2-х т. [глав. ред. Н. Ю. Шведова]. – Т. 2. – М. : Наука, 1980. – 712 с.

Аннотація

И. С. Святобаченко. Нефинитные формы глагола как средство реализации пропозиционально-коммуникативной бессоюзной связи

Статья посвящена исследованию специфики явления бессоюзия в английском языке, в частности типологических особенностей использования нефинитных форм глагола. Предложена классификация бессоюзных предложений на основе характера реализации предикативных компонентов бессоюзного сложного предложения.

Ключевые слова: бессоюзие, сложнопредложение, пропозиционально-коммуникативное и собственно бессоюзное сложное предложение, нефинитные формы глаголов.

Анотація

И. С. Святобаченко. Нефінітні форми дієслова як засіб вияву пропозиційно-комунікативного безсполучникового зв'язку

Статтю присвячено дослідженню специфіки явища безсполучниковості в англійській мові, зокрема типологічних особливостей використання нефінітних форм дієслова. Запропоновано класифікацію безсполучникових речень на основі характеру реалізації предикативних компонентів безсполучникового складного речення.

Ключові слова: безсполучниковість, складне речення, пропозиційно-комунікативне і власне безсполучникове складне речення, нефінітні форми дієслів.

Abstract

I. S. Svyatobachenko. The Non-Finite Forms of the Verb as the Means of the Propositional-Communicative Asyndetical Connection Realisation

The article investigates the specificity of the asyndecy in English, the typological features of using the non-finite forms of the verbs in particular. It is worked out the asyndetical sentence classification according to the character of the predicative components realization in asyndetical complex sentence. It is offered to differentiate the propositional-communicative asyndetical sentences (the sentences containing the non-finite forms of the verbs and sentences with the predicate of double orientation) and properly asyndetical sentences. Such classification is conditioned by the different levels of the representing the complex proposition in asyndetical complex sentences within which the proposition symmetrically corresponds the number of predicates in the sentence components, and the sentences which also represents the complex proposition, but contain the verb and the non-finite form of the verb and also nominate two subjects of the action. The asyndetical sentence in this case considers as the phenomenon of both of the language and speech levels as well. The classification of such kind was done for the first time and has no analogues.

Key words: asyndecy, complex sentence, propositional-communicative and properly asyndetical complex sentence, non-finite forms of the verbs.